

УДК 354.32:377

DOI: 10.36550/2522-9230-2022-12-222-225

Чиж Богдан Ігорович,
аспірант кафедри теорії та історії права
Юридичного інституту ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»
e-mail: chibosan83@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1688-4210>

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У даній науковій статті досліджено міжнародний досвід публічного адміністрування професійної освіти. Україна, орієнтуючись на міжнародний досвід прагне удосконалити стан професійно-технічної освіти. Для цього приймає активну участь у співпраці з міжнародними урядовими та неурядовими організаціями в рамках спільних проектів розвитку професійно-технічної освіти.

У рамках проведення консультацій з соціальними партнерами та іншими стейкхолдерами багато європейських країн створили економічні та соціальні ради, ради з питань професійної і технічної освіти, а також ради із зайнятості. У деяких країнах також є виробничі або навчальні ради на регіональному або місцевому рівнях.

Відзначено, що при вивченні міжнародного досвіду публічного адміністрування професійної освіти слід відзначити, що країни Європейського Союзу єдині в своєму векторі на здійснення професійної освіти на засадах болонського процесу, з дотриманням принципів Копенгагенської конвенції. Уряди США, країн Європейського Союзу, Канада віддають перевагу дуальній формі професійного навчання та професійної перепідготовки.

В Німеччині, Франції, Великобританії, Італії, Нідерландах, Данії перевага надається дуальній формі навчання. Викладачі професійного навчання в даних країнах поділені на дві категорії: викладачі основних предметів та викладачі спеціальних предметів. При визначенні професійної кваліфікації викладача перевага надається не наявності наукового ступеня та публікаціям, а професійному досвіду та рівню фахової кваліфікації. Окрім цього, педагогічні працівники повинні постійно підвищувати рівень своїх професійних знань, умінь та навичок на виробництві. Також варто акцентувати увагу на густоті професійно-технічних навчальних закладах та спеціалізації підготовки фахівців залежно від особливостей адміністративно-територіального поділу (землі, воєводства, муніципалітети).

У Франції управління професійно-технічними навчальними закладами відбувається за принципом децентралізації. У Данії функціонують так звані «виробничі школи», де здобувачі професійної освіти мають можливість вже будучи фахівцем отримати вибіркові додаткові професійні знання, вміння та навички за обраним переліком.

Цікавим є досвід Нідерландів, де діє Центральний реєстр професійних курсів.

Ключові слова: професійна освіта, дуальна професійна освіта, фахівець, публічна адміністрація, децентралізована модель управління професійною освітою.

Chizh B. THE INTERNATIONAL EXPERIENCE OF PUBLIC ADMINISTRATION OF VOCATIONAL EDUCATION

This scientific article examines the international experience of public administration of professional education. Ukraine, focusing on international experience, strives to improve the state of vocational and technical education. To this end, it actively participates in cooperation with international governmental and non-governmental organizations within the framework of joint projects for the development of professional and technical education.

As part of consultations with social partners and other stakeholders, many European countries have created economic and social councils, vocational and technical education councils, and employment councils. Some countries also have industrial or training councils at regional or local levels.

It is noted that when studying the international experience of public administration of professional education, it should be noted that the countries of the European Union are united in their vector for the implementation of professional education based on the principles of the Bologna process, in compliance with the principles of the Copenhagen Convention. The governments of the USA, the countries of the European Union, and Canada prefer a dual form of professional training and professional retraining.

In Germany, France, Great Britain, Italy, the Netherlands, Denmark, preference is given to the dual form of education. Vocational training teachers in these countries are divided into two categories: teachers of basic subjects and teachers of special subjects. When determining the professional qualifications of a teacher, preference is given not to the presence of a scientific degree and publications, but to professional experience and the level of professional qualifications. In addition, teaching staff must constantly improve the level of their professional knowledge, abilities and skills at work. It is also worth emphasizing the density of vocational and technical educational institutions and the specialization of specialist training depending on the features of the administrative-territorial division (land, province, municipality).

In France, the management of vocational and technical educational institutions is based on the principle of decentralization. In Denmark, there are so-called "production schools", where vocational education students have the opportunity to obtain selective additional professional knowledge, skills and abilities according to the selected list, even as a specialist.

The experience of the Netherlands, where the Central Register of Professional Courses operates, is interesting.

Key words: professional education, dual professional education, specialist, public administration, decentralized model of management of professional education.

Постановка проблеми. Сьогодні людство постало перед фактом, що трансформація знань, у тому числі і фахових, проходить швидше, ніж відбувається зміна поколінь. Як зазначає Х. Беднарчик, вивчення зарубіжного досвіду і особливостей сучасного етапу розвитку країни сприяє визначенню основних вимог до трансформації системи неперервної багаторівневої професійної освіти, суть їх зводиться до такого: підготовки конкурентоспроможного на внутрішньому і міжнародному ринку праці і професійно мобільного робітника, техника, інженера; орієнтації на вимоги світової економічної системи і прогнози розвитку науки і техніки; розширення обсягу міжгалузевої, міжпрофесійної підготовки та за інтегрованими професіями; зміни професійно-кваліфікаційної структури робітників, збільшення потреб у професіях сфери обслуговування з високим рівнем освіти; ліквідації обмежень для виявлення потенційних професійних можливостей особистостей у соціальній і економічній сферах, а також у виборі освітньої системи; посилення соціального захисту особистості та населення шляхом підвищення його компетентності; формування інформаційної (комп'ютерної) грамотності, додаткових знань, умінь і навичок в умовах розширення професійного профілю; підвищення рівня загальної і професійної культури, формування нових ціннісних орієнтирів; формування мотивації до праці, чіткого визначення життєвої мети; набуття знань, умінь і навичок підприємницької діяльності і успішної життєдіяльності [1, с. 46–47].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі питання управління розвитком професійно-технічної освіти та перспективи її розвитку були предметом дослідження Л.М. Грень, В.А.Григор'єва, О.І.Данилова, З.В. Доля, В.В. Супрун, В. О. Радкевича, В.О. Бородієнко, С.Г. Кравця та ін.

Метою статті є дослідження зарубіжного досвіду управління освітою на місцевому рівні та виокремлення основних підходів, які можна імплементувати в Україні

Виклад основного матеріалу. В умовах розвитку економіки і підвищення ролі новітніх технологій у виробництві неперервна освіта є необхідною умовою та основним засобом перетворення людського потенціалу на якісний людський капітал і забезпечує постійне оновлення та поповнення знань і вмінь, а глобальні соціокультурні процеси є одним із чинників, які впливають на трансформацію систем підготовки фахівців і зумовлюють необхідність переходу країн до активного впровадження концепції неперервної професійної освіти. Навчання протягом життя у рамках Європейської стратегії зайнятості визначається як всебічна навчальна діяльність, що здійснюється на постійній основі з метою поглиблення знань, навичок і професійної компетенції [2, с.441].

Таким чином, використання Україною міжнародного досвіду у сфері професійно-технічної освіти сприятиме забезпеченню якісно нового рівня системи підготовки робітників, співпраці з громадськістю, роботодавцями, розширить діапазон запровадження нових форм, нових методик, інновацій у навчально-виробничому процесі [3, с. 35].

Україна, орієнтуючись на міжнародний досвід прагне удосконалити стан професійно-технічної освіти. Для цього приймає активну участь у співпраці з міжнародними урядовими та неурядовими організаціями в рамках спільних проєктів розвитку професійно-технічної освіти.

В Україні з метою підвищення ефективності та продуктивності системи професійної освіти дорослого населення за фінансової підтримки Канадського агентства міжнародного розвитку було впроваджено проєкт «Децентралізація управління професійним навчанням в Україні». Головним завданням проєкту було визначено «вдосконалення управління та покращення можливостей щодо професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, а також налагодження взаємовигідних зв'язків між зацікавленими колами всередині громад та професійно-технічними навчальними закладами». У межах проєкту було вивчено досвід канадської системи професійної освіти, яка, на відміну від української, є децентралізованою [4, с. 45; 5, с.90-91].

Втім, основним недоліком реалізації даного проєкту було відсутність відповідної технічної бази для професійного навчання: в них були відсутні машини і устаткування, практичні посібники, не кажучи вже про основні інструменти і прилади.

Ще одним прикладом міжнародної співпраці в межах реалізації міжнародного співробітництва став проєкт між Фінляндією та Україною. В рамках даного проєкту було створено «відкрите освітнє кафе». Організаторами проєкту є Міністерство освіти і науки України спільно з Національним агентством Фінляндії з питань освіти (EDUFI) [6].

Понад 2 тис. учнів закладів професійної освіти з Фінляндії та України взяли участь у заходах «Відкритого освітнього кафе». Учасники обмінювались досвідом та дізнавались особливості навчання в різних національних культурах. Для учнів провели 5 ключових заходів, де вони обговорили питання розвитку особистості, набуття фахових навичок, командної взаємодії. Окремою темою дискусії стали цінності сталого розвитку в житті людини та освіти. Завдяки фасилітатору учні могли поділитися своїми міркуваннями та досвідом, проявити творчі здібності під час групової роботи, а також поговорити про схожості та відмінності в освіті України та Фінляндії [6].

Реалізуючи державну програму із запровадження елементів дуального навчання робітничим професіям, Дніпропетровщина є учасником глобального проєкту «Розвиток соціального діалогу в Дніпропетровському регіоні», який започатковано співпрацею Федерації організацій роботодавців Дніпропетровщини з німецькою організацією роботодавців «NORDMETALL». Цей проєкт є діючим на

протязі 5 років. На етапі його реалізації в травні 2019 році проведено Міжнародний Форум «Соціальне партнерство у професійній освіті». Завершенням роботи форуму було підписання «Резолюції щодо співпраці у сфері впровадження елементів дуальної системи професійного навчання в Дніпропетровській області». Підписантами були роботодавці, профспілки та партнери з Німеччини.

В сфері міжнародного співробітництва розвитку професійної освіти Україна має декілька проектів з США. Одним з таких проектів є спільна підготовка фахівців екологічного агровиробництва.

У Вінницькому вищому професійному училищі сфери послуг впроваджується комплекс заходів щодо підвищення якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Досліджуючи міжнародний досвід публічного адміністрування професійної освіти слід відзначити, що країни Європейського Союзу єдині в своєму векторі на здійснення професійної освіти на засадах болонського процесу, з дотриманням принципів Копенгагенської конвенції. Уряди США, країн Європейського Союзу віддають перевагу дуальній формі професійного навчання та професійної перепідготовки. Таким чином, визначимо основи публічного адміністрування професійного навчання закордоном та для удосконалення даного виду адміністрування внесемо пропозиції щодо імплементації окремих напрямків.

Відмінною рисою професійної освіти **Німеччини** є дуальна система навчання. Вона передбачає здійснення теоретичної підготовки здобувачів освіти в професійних школах, а набуття практичних навичок – безпосередньо на підприємстві. В рамках дуальної системи навчання в професійній школі та на підприємстві за професійне навчання молоді відповідають дві категорії педагогічних працівників – викладачі професійних шкіл і майстри виробничого навчання на підприємствах. В цілому ці дві групи осіб поділяються, щонайменше, на чотири підгрупи – залежно від тієї ролі, яку вони виконують у процесі професійного навчання. Особливості професійної освіти Німеччини обумовлюють підходи до освіти педагогічних кадрів, де основний навчальний час припадає на дисципліни, які пов'язані з виробництвом, та до професійного розвитку педагогів, який не зводиться до педагогічного компоненту, а має виробничу спрямованість. Необхідність постійного підвищення кваліфікації викладачів і майстрів в/н в Німеччині закріплено законодавчо.

В Німеччині підприємств фінансує витрати на навчання на робочому місці та виплачує заробітну плату згідно з колективним договором. Заробітна плата зростає з кожним роком навчання і становить у середньому третину заробітної плати кваліфікованого робітника. Навчання в Berufsschule фінансується державними коштами федеральної землі або місцевого уряду.

Професійне навчання закінчується атестацією у формі іспиту. Випускний іспит студент складає перед комісією, що складається з представників роботодавця, працівників та викладачів. Іспит складається з практичної (усної) та теоретичної (письмової) частини. Здача іспиту дає право негайно працювати за фахом. Студент отримує відповідний сертифікат із професійною назвою, а професійно-технічне училище також видає диплом, що дає йому право на подальше професійне навчання.

Прикладом жорстко регульованої системи професійного навчання є система професійного навчання **Франції**. Головною тенденцією розвитку освіти взагалі і, в тому числі, професійної освіти у Франції можна вважати децентралізацію управління навчальними закладами. Її результатом стало значне обмеження функцій центру, а також чітке визначення базових цілей загального та професійного виховання та спрямованих його розвитку. Крім того, за рахунок скорочення функцій центральних органів управління розширилася повна кількість території.

Адміністраціям регіонів і муніципалітетам були передані права на діяльність у сфері організації різних видів підготовки, організації та проведення атестації педагогічного складу та ін.

Управління професійним освітою в **Данії** ґрунтується на поєднанні дуальності та державності. Данія – країна майже загальної грамотності. Проте основні управлінські повноваження та функції у системі освіти Данії перебувають у віданні державних органів управління. Загальні принципи освіти також встановлюються державою. Здебільше середні та вищі навчальні заклади є державними. Вони підвідомчі Міністерству освіти чи Міністерству культури. У Данії виділяються три типи післяшкільної освіти: 1. Програма HF (Tertiary Exam Preparation Program) охоплює учнів віком 17-19 років. 2-річна програма, критерій вступу – 10 років навчання та підсумковий іспит з англійської мови. Датська мова та два спеціальні предмети, завершення курсу протягом визначеного часу, заява попередньої школи про здатність учня продовжувати навчання. Завершується іспитом, що дає право на вступ до вищої освіти; 2. Програма ННХ (комерційна програма) 3 роки навчання для підлітків 16-19 років, що веде до отримання загального та комерційного ступеня, що дає право на вступ до вищої освіти. Предмети, безпосередньо пов'язані з навчанням у сфері бізнесу, адміністрування та менеджменту, а також обов'язкові предмети: англійська мова Датська мова, іноземні мови, бухгалтерський облік, фінанси, комерційне право, обробка даних, математика, економіка; 3. Програма НТХ (технічна програма) 3 роки навчання у віці 16-19 років, програма, схожа на середню школу, з технічним профілем забезпечує професійну кваліфікацію та вступ до вищої освіти. Обов'язкові предмети: англійська мова датська, мова іноземні, технології та науки про життя, крім теоретичної програми, програма також включає промислові семінари та лабораторні практики. Приблизно 2/3 програми становлять обов'язкові предмети, а решта 1/3 — предмети за вибором [7].

Висновки. На нашу думку, підготовка фахівців професійної освіти повинна складати 100% з

обов'язкових предметів: по-перше, далеко не кожний здобувач професійної освіти може правильно оцінити перелік тих професійних знань, умінь та навичок, які повинен мати фахівець по закінченню навчання; по-друге, цикл навчальних дисциплін повинен поділятися на теоретичні та спеціальні (залежно від специфіки обраної спеціалізації). Підбір даних дисциплін можуть зробити лише викладач, практичні спеціалісти та потенційні роботодавці.

Програми спрямовані на підготовку кадрів для приватних компаній. Соціальні партнери мають вплив на цілі навчання та зміст цих програм. В системі управління закладами професійної освіти Франції діє Рада професійно-технічної освіти є дорадчим органом при міністрів освіти, створеним для цієї мети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Беднарчик Х. Модульная система непрерывного профессионального образования / Хенрик Беднарчик. СПб, 1999. 260 с.
2. Каплун А. Реформування системи професійної освіти в Україні і Польщі. С.440-444. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8261/2_Tom_Forum.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=440
3. Грень Л.М. Державне регулювання якості професійно-технічної освіти: аналіз стану розвитку проблематики. *Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика*: матеріали міжн. наук.-практ. Інтернет-конференції, м. Харків, 19–20 квітня 2018 р. / за заг. ред. В.П. Садкового. Х.: Вид-во НУЦЗУ, 2018. 278 с.
4. Інтеграція вищої освіти України в Європейський освітній простір: досвід академічної мобільності між Україною та Європейським Союзом: [метод. посіб.]. К.: Ін-т електродинаміки НАН України, 2016. 78 с.
5. Грень Л.М., Лола Н.М. Державне управління системою професійно-технічної освіти України: використання міжнародного досвіду. *Методи та форми управління соціально-економічним розвитком держави*: матеріали міжн. наук.-практ. конф.. Дніпро: НО «Перспектива». 2019. С. 89–92. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/57620/1/Hren_Derzhavne_upravlinnia_2019.pdf
6. Понад 2 тис. учнів із Фінляндії та України взяли участь у «відкритому освітньому кафе». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/ponad-2-tis-uchniv-iz-finyandiyi-ta-ukrayini-vzyali-uchast-u-vidkritomu-osvitnomu-kafe>
7. Kształcenie zawodowe w wybranych krajach Europy Opracowanie Beata Płatos. Maj 2008. 15 p. http://eurydice.org.pl/wp-content/uploads/2014/10/ksztalcenie_zawodowe.pdf

REFERENCES:

1. Bednarchik, H. (1999). Modulnaya sistema nepreryvnogo professionalnogo obrazovaniya. [Modular system of continuing professional education]. 260. [in Russian].
2. Kaplun, A. (2015). Reformuvannya systemy profesiinoi osvity v Ukraini Polshchi. [Reforming the professional education system in Ukraine and Poland]. 440-444. Retrieved from: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8261/2_Tom_Forum.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=440 [in Ukrainian].
3. Hren, L.M. (2018). Derzhavne rehuliuвання yakosti profesiino-tekhnichnoi osvity: analiz stanu rozvytku problematyky. [State regulation of the quality of professional and technical education: analysis of the state of development of the problem]. *Derzhavne upravlinnia u sferi tsyvilnoho zakhystu: nauka, osvita, praktyka: materialy mizhn. nauk.-prakt. Internet-konferentsii, m. Kharkiv, 19–20 kvitnia 2018 r.* Kh.: Vyd-vo NUTsZU. 278. [in Ukrainian].
4. Intehratsiia vyshchoi osvity Ukrainy v Yevropeyskyi osvitnii prostir: dosvid akademichnoi mobilnosti mizh Ukrainoiu ta Yevropeyskym Soiuzom (2016). [Integration of higher education of Ukraine into the European educational space: the experience of academic mobility between Ukraine and the European Union]. [metod. posib.]. K.: In-t elektrodynamiky NAN Ukrainy, 78. [in Ukrainian].
5. Hren, L.M., Lola, N.M. (2019). Derzhavne upravlinnia systemoiu profesiino-tekhnichnoi osvity Ukrainy: vykorystannia mizhnarodnoho dosvidu. [State management of the vocational and technical education system of Ukraine: use of international experience]. *Metody ta formy upravlinnia sotsialno-ekonomichnym rozvytkom derzhavy: materialy mizhn. nauk.-prakt. konf.. Dnipro: NO «Perspektyva».* 2019. 89–92. Retrieved from: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPIPress/57620/1/Hren_Derzhavne_upravlinnia_2019.pdf [in Ukrainian].
6. Ponad 2 tys. uchniv iz Finliandii ta Ukrainy vzialy uchast u «vidkrytomu osvitnomu kafe. [More than 2,000 students from Finland and Ukraine took part in the "open educational cafe] Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/news/ponad-2-tis-uchniv-iz-finyandiyi-ta-ukrayini-vzyali-uchast-u-vidkritomu-osvitnomu-kafe> [in Ukrainian].
7. Beata Płatos (2008). Kształcenie zawodowe w wybranych krajach Europy. [Vocational training in selected European countries]. 15. Retrieved from http://eurydice.org.pl/wp-content/uploads/2014/10/ksztalcenie_zawodowe.pdf [in Polish].

Стаття надійшла до редакції: 20.04.2022